

УДК 1:321

І. М. ВАРЗАР

Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ

В. М. ТІМАШОВА

Національна академія внутрішніх справ, м. Київ

КОНЦЕПТ РЕФОРМУВАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ СФЕРИ У ПЕРЕДВИБОРНИХ ПРОГРАМАХ КАНДИДАТІВ НА ПОСТ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ (2014 р.)

Наукові праці МАУП, 2014, вип. 42(3), с. 5—12

Проаналізовано концепт реформування політичної сфери у передвиборних програмах кандидатів на пост Президента України.

Лідер цивілізованої країни (якого в нас дещо некоректно називають “главою держави”) здійснює свою діяльність, в основному, в соціологічному просторі та конституційних координатах політичної сфери суспільства. Але це не означає, що йому слід “вручну урядувати усіма буденно-поточними справами, міняти номери на машинах, ліквідовувати/створювати автоінспекції, саджати дерева, доїти корів тощо” [2, 29]. Попри це, вже п’ятий Президент урядовує в країні всім і вся, начисто забуваючи чи просто не відаючи про існування свого автентичного правлінняського локусу саме в координатах політичної сфери. Але на даний момент уся ця колізіоністика — вже минуле.

Наукова аксіологія підказує вимогу дискурсу: перш ніж зайнятися гносеологічним пошуком якогось дослідницького феномену, треба його концептуалізувати. Стосов-

но політико-сферної теми, та й взагалі, — в Україні, як зазначає В. М. Литвин, “зроблено лише перші кроки у напрямі концептуалізації наукової мови як ефективного знаряддя управління політичними процесами” [5]. Нас ця колізія зацікавила у прямій постановці питання про концептуалізацію феномену політичної сфери в президенціальних візіях великої групи крупних політичних елітників, які нині офіційно претендують на пост Президента України.

Точніше кажучи, нас зацікавила сьогоденна політологічна контроверза на фоні: 1) майже завершеної політичної фази євромайданової революції; 2) створеного і вже натхненно діючого уряду; 3) переструктурованого парламенту; 4) “наполовину” підписаної угоди про асоціацію з Євросоюзом та 5) щойно прийнятою новою редакцією Конституції, — на цьому фоні, яких же поглядів

щодо політичної сфери дотримуються два десятки кандидатів на пост Президента України? Щоб відповісти на це запитання, розглянемо тексти програм 20-ти кандидатів на пост Президента України (Наталія Королевська, Олег Царьов і Петро Симоненко зняли свої кандидатури), опублікованих у спецвипуску парламентської газети “Голос України” за 30 квітня 2014 р.

Зокрема, у тих текстах плекаємо намір виявити таке: 1) Чи розуміють вони видимі та підтекстові смисли дієвого існування політичної сфери в житті суспільства? 2) У яких поняттях і термінах вони її концептуалізують? 3) Якою бачать кандидати конструкцію самої політичної сфери? 4) У разі перемоги на виборах, що саме вони в ній “добудували” б, а що радикально реформували б? 5) Яким понятійно-кратологічним інструментарієм вони оперували б у своїй правлінській діяльності? У підсумку ми (дослідники, еліта, суспільство) отримали б відповіді і на свої запитання: 1. Чи не ототожнює кожен з них пости Президента і Прем’єра (стихийно чи свідомо заплутуючи зміст поняття “правління” та “управління”)? 2. До якої форми політичного правління країною кожен з них суб’єктивно прагне — президентсько-парламентської, парламентської чи “чисто” президентської? 3. Зрештою, щоб виборцям стало доконче ясним, до якого кратологічного (владарного) типу кожен з них об’єктивно себе відносить: демократичного, ліберального чи авторитарного?

У попередніх наших публікаціях неодноразово наголошувалося, що сфера є соціологічною цариною життя, в якій люди реалізують свої поточні й перспективні потреби та інтереси. У справі визначення кількості сфер та логіки їх розташування в соціологічному просторі будь-якого суспільства першоімпульсом послугувала думка В. Парето про п’ять основних вітальних потреб (лат. *vitalis* — життєвий), без задоволення яких неможливе й саме людське життя, — потреби в їжі, одязі, житлі, розмножуванні та спілкуванні. Отже, сфер усього п’ять і вони (за годинниковою стрілкою) розташовані таким чином: економічна, духовна, політична, куль-

турна і — в самому центрі — етноісторична [3, 100].

Одразу ж зазначимо, що дуалітет “політичні потреби — політичні інтереси” усіма двадцятьма президентськими кандидатами або не розглядається взагалі, або ж, зокрема, не аплікується до політичної сфери.

А коли так, не зайвим буде нагадування деяких вихідних теоретичних істин щодо політико-сферного питання. Це, за задумом, має послуговуватися нам “наступницьким містком” до об’явленої теми. Конфігурація локалізації сфер є такою, що кожна сфера “вихоплює” у трьох сусідок майже по половині їхнього соціологічного простору, а етноісторична сфера в усіх чотирьох “вихоплює” по одній четвертій частині того простору. Оці “поля взаємного покриття” всередині сфер та поза їх межами, — це і є **галузі** суспільного життя людей. Наприклад, усередині економічної сфери існують галузі промисловості, агропромисловості, транспорту, фінансів та ін., а у просторі між економічною, політичною, духовною, культурною та етноісторичною сферами — галузі регіоналістики, етнополітики, освіти і т. п. Перелічені сфери та галузі внутрішньо складаються з трьох серцевинних структурних елементів: 1) **відносин** людей з приводу важливих для них потреб та інтересів у даній сфері; 2) **інститутів**, що їх утворюють люди у прагненні “зафіксувати на свою користь” прийнятних їм сьогодні відносин у даній сфері; 3) **ідеології** — сукупності поглядів людей на свої відносини та інститути у даній сфері [3, 101].

У країнах, що динамічно розвиваються, до яких належить і Україна, політична система самоелімінується з надр і меж політичної сфери і виходить на широку соціумну арену. Досить часто у подібних випадках політична система у різкий спосіб то “накладається”, то взаємопронизується із соціальною системою. У цьому сенсі політична система стає “різновидом” соціальної системи [6, 68]. Політичні процеси, що відбуваються при цьому, спрямовані насамперед на трансформацію тріади складових політичної сфери: політичних відносин, політичних інститутів та політичної ідеології.

Отже, на фоні викладеного вихідного теоретичного загалу розглянемо основні політичні положення програм кандидатів на пост Президента з точки зору наявності та взаємодії трьох складників політичної сфери.

Політичні відносини. Демократичне суспільство характеризується наявністю збалансованої системи політичних та управлінських відносин. Чинна система політико-управлінських відносин в Україні має суттєві функціональні дисбаланси, які виникли в результаті невдалої спроби впровадження політичної реформи у 2004 р., що сформували підґрунтя для інституційних конфліктів, які, в кінцевому рахунку, знизили у цілому по країні ефективність державного управління, що в наступному і призвело до двох, так досі й незакінчених, політичних революцій “зверху”. Перед українськими політиками та науковою спільнотою стоїть завдання визначення змісту збалансованого стану політико-управлінських відносин з метою нейтралізації інституційних конфліктів. Визначення конкретного змісту збалансованої структури політико-управлінських відносин в Україні досі залишається дискусійним питанням.

У всіх, без винятку, програмах кандидатів немає положень про те, які владні важелі використовуватиме майбутній Президент на своїй посаді і що саме, конкретно він, буде робити. Особистісні державні функції, у кращому випадку, декларуються приблизно і дуже “загально”. У програмах деяких кандидатів (Р. Кузьмін, В. Коновалюк) немає жодного рядка щодо збалансованості системи управлінських і владних відносин. При цьому “сваливають в кучу” квазіпарні поняття, а саме: “правління — управління”, “адміністрування — регулювання”, “постанова — розпорядження” і т. д.

Позитивним є те, що в програмах усіх кандидатів (крім В. Коновалюка) є положення про децентралізацію влади, тобто перерозподіл владних повноважень і можливостей між центром і владою в регіонах. Наприклад, Ю. Бойко навіть називає такий перерозподіл “тією дорожньою картою, за якою Україна рухатиметься в майбутнє”, а М. Добкін наголошує на тому, що його першим кроком на

посаді Президента буде “створення комісії з найкращих фахівців щодо внесення змін до Конституції. Ці зміни дозволять передати на місця стільки влади, скільки місцевій владі і місцевому самоврядуванню необхідно”, тобто запровадити принцип субсидіарності влади. Очевидно, що така “концептуальна” однастайність у передвиборчих програмах викликана складним політичним становищем в Україні, коли реальне впровадження сильного місцевого самоврядування є засобом подолання її розколу. У програмах деяких політиків (М. Добкін, А. Гриненко) така децентралізація декларується як поступовий перехід до конфедералізації України, що в нинішніх кризових умовах є розтягненням країни на шматки місцевими олігархами і сусідньою Росією [4].

Дивує політична позиція В. Коновалюка, який дуже давно перебуває у владі: він вдало називає перший розділ своєї програми “Ефективна влада — перший крок до оновлення країни”. При цьому цей розділ складає кілька рядків, у яких немає чіткої позиції стосовно децентралізації влади. Неадекватна назва розділу, що стосується політичних змін, наявна і в програмі у Ю. Тимошенко, яка, судячи з назви розділу “Створення принципово нових правил управління країною за участі громадян і громадянського суспільства”, не розуміє різниці між правлінням (владні відносини) і управлінням (менеджмент, який здійснюють чиновники, державні службовці). Народ, громадяни — є носієм влади (ст. 5 Конституції України), тобто не правління, а управління, яке полягає в ефективному “поділі влади” і “розподілі владних повноважень”, здійснюють наймані державні чиновники. У Ю. Тимошенко, як і в більшості кандидатів, спостерігаємо данину одній старій звичці, — нерозуміння суті понять “країна” і “держава”. Держава — це, насамперед, сукупність інституцій, які забезпечують суспільний договір між громадянами і владою, яку ці громадяни обирають задля керування країною з метою подальшого її процвітання і забезпечення безпеки від внутрішніх і зовнішніх загроз. Держава є інституційним стрижнем країни та “згустковим органом” політичної сфери.

Тобто назва подібного розділу мала б звучати так: “Створення принципово нових правил *правління країною* за участі громадян”.

Більш як у десяти кандидатів має місце нерозуміння понять “сфера” і “галузь”. Це особливо рельєфно присутнє у назві розділу кандидата у Президенти А. Гриненка, який закликає “реформувати кредитно-фінансову галузь економічної сфери”. Зважаючи на вищенаведене роз’яснення цих понять, правильним було б написати “реформувати кредитно-фінансову галузь”. Спостерігається і плутанина між поняттями “сфера”, “галузь” та “область”. Це впадає у вічі в програмах О. Ляшка, О. Богомолець, В. Цушка.

Що стосується форми політичного правління, то в багатьох програмах вона не озвучена або є незрозумілою (Ю. Бойко, В. Рабінович, С. Тигіпка, В. Саранов, О. Ляшко, М. Маломуж, Ю. Тимошенко, О. Богомолець, А. Гриценко, О. Клименко, В. Куйбіда, З. Шкіряк). Р. Кузьмін пише, що в його програмі “викладено президентську стратегію розвитку України”. П. Порошенко запевняє, що стане “гарантом збереження щойно відновленої парламентсько-президентської форми правління, за якої Уряд формується коаліцією фракцій та депутатів”. А. Гриненко розпочинає свою програму ствердженням, що “Україна — суверенна парламентсько-президентська республіка, територіально неділима”. О. Тягнибок пропонує у своїй програмі “винести на всенародне обговорення проект Конституції, згідно з яким Українська Держава є президентською республікою, Президент України є главою держави... і безпосередньо очолює Уряд України”. Д. Ярош обіцяє “створити надійну систему стримувань, противаг і запобігання диктатурі на основі президентсько-парламентської моделі державного устрою”.

Суто структура управлінської системи в політичній сфері найбільш конкретно представлена у кандидата в Президенти В. Цушка. Він зазначає: “Вкрай важливою є децентралізація влади та фінансів шляхом внесення змін до Конституції та законодавства: центральна влада має контролювати НБУ, МЗС, Міноборони, реформовану Ген-

прокуратуру, СБУ, службу зовнішньої розвідки, МВС (з функціями, притаманними ФБР у США), митницю; решту функцій слід передати у відання виконкомів сіл, селищ, міст, районів, областей”. З цього зрозуміло, що В. Цушко бачить Україну парламентською республікою, його програма передбачає і механізми її формування та він ледь не єдиний з кандидатів пропонує створення в Україні двопалатного парламенту (за прикладом Польщі); палату представників з 300 депутатів має бути обрано за системою відкритих партійних списків (за новим законом); другу палату — Сенат — має бути сформовано з народних обранців: по три представники від кожної області (за принципом область — виборчий округ). Обов’язково треба прийняти закон про процедуру імпідменту Президента, а також доступний для реалізації закон про загальнодержавні та місцеві референдуми.

Позитивним є те, що майже в усіх програмах кандидатів у Президенти прописані зміни або реформи судової системи, у деяких з них зазначені навіть механізми їх здійснення. Тільки у програмі Р. Кузьміна цій болючій проблемі присвячений один невиразний популістський рядок — “забезпечити право громадян на справедливий і незалежний суд”. Приблизно така сама картина спостерігається в програмах у С. Тигіпка і В. Куйбіди. Зовсім немає пропозицій щодо реформування судової системи у Ю. Бойка, В. Рабіновича, В. Коновалюка, М. Маломужа — “виступаю за проведення конституційної та судової реформ”, у А. Гриненка — одне гасло “Суди повинні бути справедливими!” О. Богомолець декларує, що дасть право “громадянам відкликати чиновників, правоохоронців, суддів і політиків, які перейшли межу закону і моральності”, А. Гриценко хоче створити “незалежний суд”, не пояснюючи, яким чином він це зробить. В. Цушко пропонує конкретні пропозиції по судовій реформі, а саме: “Кандидат у судді має бути не судимим громадянином України з вищою юридичною освітою та 5-річним стажем роботи у сфері юриспруденції. Суддів слід обирати у районах та містах і частину з них делегувати до обласних верховних судів, із ротацією через рік”.

О. Ляшко, О. Тягнибок та З. Шкіряк пропонують провести люстрацію суддів. У програмі Ю. Тимошенко реформуванню судової та пенітенціарної систем присвячений цілий розділ, що, зважаючи на її минуле ув'язнення, є цілком зрозумілим.

Політичні інститути. Положення неoinституціоналізму про визначальну роль неформальних (громадських) інституцій, сила яких особливо зростає в умовах інституційного вакууму, слабкості або недостатньої легітимності формальних інституцій, дуже влучно характеризує сучасну політичну ситуацію в Україні. Якщо і надалі процеси формальної (державної) та неформальної (громадської) інституціоналізації відбуватимуться в діаметрально протилежних напрямках, то демократичного вибору не буде, а країна прийде до зовсім іншого фіналу. Гармонійна взаємодія інститутів громадянського суспільства з політичною державою дасть змогу поступово обмежити державне втручання в економічне і соціокультурне життя громадян. Розростання держави буде поступово зведене до мінімуму і дасть можливість останній посісти належне їй в умовах сучасного розвитку місце, — бути лише функцією суспільства під його постійним і всебічним контролем [7, 10].

Щодо передвиборних програм кандидатів у Президенти взаємодія державних установ і громадянського суспільства зводиться, в основному, до контролю над владою, хоча такі пропозиції є не у всіх кандидатів. Так, Р. Кузьмін пропонує “забезпечити народний контроль влади, проведення відкритих конкурсів при призначенні на посади та можливість відкликання чиновників з посад народом”, В. Саранов — дати можливість “громадянам здійснювати вплив при призначенні співробітників державних органів, а також можливості ініціювати їх зняття з посади”. О. Ляшко йде далі і хоче провести “кардинальну реформу державної служби — скорочення апарату, підвищення зарплати, запровадження відкритих конкурсів та люстрацію держслужбовців”.

Подібні положення і в програмі П. Порошенка. О. Богомолець зобов'язується “розбудувати громадянське суспільство з наданням

розширених прав територіальним громадам, розробити і втілити засоби впливу громадянського суспільства на владу, створити інструменти для контролю за діями влади і чиновників. Ініціювати прийняття Закону України про Майдан як інструмент громадянського впливу на владу”. А. Гриценко обіцяє повернути владі людяність і зробити її відкритою для громадянського суспільства. В. Цушко має цілий розділ по контролю обранців всіх рівнів, а серед його позицій “обов'язковим є введення системи контролю “Вотум довіри” над керівниками виконкомів та депутатами всіх рівнів, сенаторами та суддями”. Ю. Тимошенко хоче впровадити більш загальний і конче потрібний “принцип найменшого втручання держави у справи бізнесу”. Подібне положення є в програмі Д. Яроша, а саме — “обмеження втручання держави в економічні процеси” і З. Шкіряка, який виступає за “реальне відокремлення бізнесу від політики”.

Отже, підсумовуючи здобутки кандидатів у Президенти стосовно взаємодії державних і громадських інституцій, найбільше пропозицій щодо місцевого самоврядування, тобто децентралізації, а також контролю за владою. Важливий принцип невтручання держави в економіку є тільки у трьох кандидатів.

Політична ідеологія. На відміну від тоталітарних режимів традиційні розвинені демократії мають своїм невід'ємним (характерним) атрибутом ідеологічний і політичний плюралізм. Вони допускають гармонійну взаємодію (співіснування) громадських і політичних структур, суттєво відмінних за своїми соціальними диспозиціями, інтересами та політичними вподобаннями. Отже, в політичній сфері суспільного життя необхідною умовою позитивної ролі політичних ідеологій є їхній плюралізм.

У передвиборчих програмах кандидатів у Президенти ця складова представлена найменше. Не йдеться про ідеологічний плюралізм у політичній сфері в програмах Р. Кузьміна, В. Рабіновича, С. Тигіпка, М. Добкіна, В. Коновалюка, А. Гриненка, О. Богомолець, А. Гриценка, В. Цушка, В. Куйбіди. Ю. Бойко переймається тим, що “ми не можемо покладати свої надії і сподівання на один центр

прийняття політичних рішень, на одного політичного лідера... Саме тому я пропоную громадянам обирати не ідеологію, а конкретні пропозиції змін у системі” (цікаво, куди ж зникла ідеологія?). У В. Саранова у програмі є цілий розділ “Безумовна свобода слова”. О. Ляшко закликає заборонити Комуністичну партію і Партію регіонів. У Ю. Тимошенко ідеологічний плюралізм знайшов свій вираз у таких рядках: “...не допускати втручання держави у внутрішні справи церкви”. П. Порошенко запевняє, що “в якості першочергового заходу внесу до Верховної Ради закон про парламентську опозицію”. Д. Ярош пише, що “засадничою ідеологією нової Конституції має бути цінність людської гідності та прав людини”. О. Тягнибок обіцяє “заборонити притягнення до юридичної відповідальності депутатів усіх рівнів за їхню політичну позицію, висловлювання і характер голосування в радах та їхніх органах (крім випадків антиукраїнської, антидержавної, українофобської діяльності)”. О. Клименко закликає “забезпечити захист ідеологічних основ української державності через: відновлення історичної пам’яті та належне вшанування учасників національно-визвольних змагань, визнання вояків УПА борцями за незалежність України...”.

Отже, ознайомившись з передвиборними програмами кандидатів у Президенти України, можна підсумувати: ніхто з них повною мірою не озвучив своє бачення політичної сфери як злагодженої взаємодії трьох її складових — політичних відносин, політичних інститутів і політичної ідеології. Не всі кандидати написали, до якої форми політичного правління хочуть привести країну, а коли так, то з подібного тексту зрозуміло, що ім’ярек ототожнює пости Президента і Прем’єра. У програмах, де така позиція наявна, існують розбіжності: хочуть і президентську, і парламентську, і парламентсько-президентську форми правління. В текстах програм майже половини кандидатів присутня плутанина в поняттях. Тобто типологічно потрібної часові передвиборної програми кандидата в Президенти, яка відповіла б на поставлені на початку статті запитання, на жаль, немає.

Із проведеного аналізу випливають не досить втішні висновки. **Перший висновок.** Із всесвітнього загалу політичної думки у призмі критерійних завдань теми впливає самоціннісний урок: особливо політичним чином прогресує та країна, якою урядовує **просвітне правління та професійне управління**. Саме діалектичне спряження “правління” та “управління”, як-то кажуть англійці, задає країні *“policy determines politics”*, — тобто виробляє курс, яким визначає у ній політику. Прочитуючи анфас та контекстуально президентські програми претендентів на вищий у країні політико-державний пост, доходимо висновку: політико-кратологічною просвітністю вони (кандидати та їх програми) майже не відзначені.

Другий висновок — стосовно понятійно-термінологічної вербалістики текстів самих кандидатських програм. Оті тексти написані простонародною, буденною, непонятійно-категорійною мовою, яка світоглядно не розмежовує теоретичну та здоровоглуздівську постановку обговорюваних суспільно-політичних питань злободенного життя кризуючої країни. Та й серед вчених колег мало хто у цій диференціації сенсів бачить проблему. А великий фізик М. Борн її бачив. “...Інтелект, — писав М. Борн, — відрізняє можливе від неможливого, а здоровий глузд відрізняє лише доцільне від “безтямного” [1, 10]. Як видно, тут мимовільно йдеться про здійсненність/нездійсненність передвиборних проєктів, або ж про реальність/прожектерність запропонованих суспільству змін — не “взагалі”, а суто — в політичній сфері. Здоровоглуздівська буденщина стосується політико-кратологічних матерій. Трохи виразніше виглядають теоретико-правничі та економіко-реформаційні аспекти. Найпомітніший тут негатив полягає у нерозумінні (авторами тих передвиборних програм) того, що право та економіка (господарство) — це не парафія Президента, а ... інших гілок влади. Та й для нашої статті — це не предмет детального аналізу.

Третій висновок ще сумніше попередніх. На сторінках кандидатських програм загальноносферною теорією та політико-сферною

концепцією, як-то кажуть, і не пахне. Із 20-ти проаналізованих програм лише у 4-х доторкуються проблеми політичної сфери, — в усіх інших кандидатів ця матерія фактично перебуває не у фокусі уваги. А це значить, що півтора десятки солідних політичних осіб, претендуючи на президентський пост, і не підозрюють, що лідер країни (а не “глава держави”!) життєдіє не “десь там...”, а саме в політичній сфері. Характерно й те, що цю “заковіку” на нюх і дух не відчувають перші три, найпросунутіші кандидати...

Четвертий висновок теж не з веселих... Оскільки, об’єктивно кажучи, усі кандидати — “на всі сто!” — акцентуються не на генеральних питаннях **політичного правління країною**, а на деталях **державного управління економічним життям суспільства**, частково — й на аспектах соціального захисту людей, — остільки неозброєним оком прочитується політико-психологічна контрверза: всі вони бачать себе не політичними лідерами народу, а лише... добрими патерналастами, народолобцями в образі “прагматичного керівника”... уряду. Про цю ж саму політологічну прогалину свідчить і бідність теоретико-інституційного інструментарію здійснення гіпотетичним Президентом своїх конституційних і професійних повноважень та обов’язків: у більшості програм той інструментарій подано у такій “самовказівній”, але безадресній та позаконцептуальній формі, як за радянських часів від усіх управлінців вимагалися абстрактні дії на кшталт “підняти”, “покращити”, “підвищити” і т. п., а від народу — лише одне: голосуйте за нас...

Отже, самовимальовується синтеза: судячи з опублікованих кандидатських програм, цього разу, об’єктивно кажучи, народ обирає

не Президента, першорангового політичного правителя, а третьорозрядного (після Прем’єр-міністра) завгоспа країни. Шкода. Бо ще одну каденцію країні доведеться жити у “безкритерійному вакуумі”, коли найактивніші на політичній вулиці особи так і не змогли адекватно істині зрозуміти сутність і соціоцівілізаційний потенціал політичної сфери, “яка стосується повсякденного життя та майбутнього мільйонів людей” [5], — найважливішої та найвразливішої царини буття людей у країнах будь-якого типу та будь-якого рівня соціокультурної зрілості.

Література

1. Борн М. Моя жизнь и взгляды: Пер. с нем. — М.: Прогресс, 1973. — 176 с.
2. Варзар І. Правлять ідеї // Віче. — 2006. — Вип. № 11–12(176–177). — С. 1–82.
3. Варзар І. М. Розмислові тези про колишні свої намагання посильно вирішувати деякі засадничі проблеми політичних наук / І. М. Варзар // Вісн. Львів. ун-ту. — 2011. — Вип. 1 (Серія “Філософсько-політологічні студії”).
4. Вибори Президента України 25.05.2014 р. // Голос України. — 2014. — 30 квіт.
5. Литвин В. Децентралізація, федералізація, сепаратизм: парадокси політичного дискурсу // Голос України. — 2014. — 6 трав.
6. Тімашова В. М. Структурно-функціональні співвідношення в дуалітеті “політична сфера — політична система”: ціннісно-регулятивні та управлінські аспекти // Наук. часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. — 2013. — Вип. 12. — С. 66–72 (Серія “Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін”).
7. Філоненко Р. Демократизація українського суспільства — засаднича складова входження України до простору Європи / Р. Філоненко // Віче. — 2011. — № 2. — С. 9–12.

Проаналізовано концепт реформування політичної сфери у передвиборних програмах кандидатів на пост Президента України. Дано відповіді на питання про бачення кандидатами реформування політичної сфери в аспекті тріадної взаємодії політичних відносин, політичних інститутів і політичної ідеології, а також використання в їхніх програмах понятійно-кратологічного інструментарію у вирішенні цих питань.

Проанализировано концепт реформирования политической сферы в предвыборных программах кандидатов на пост Президента Украины. Даны ответы на вопрос о видении кандидатами реформирования политической

сферы в аспекте триадного взаимодействия политических отношений, политических институтов и политической идеологии, а также использование в их программах понятийно-кратологического инструментария в решении этих вопросов.

Analysis of the concept of reforming the political sphere in the election platforms of the candidates for President of Ukraine. These answers to questions about the candidates vision to reform the political sphere in terms of triadic interaction of political relations, political institutions and political ideology, and the use of concepts and tools kratolohichnym in dealing with these issues.

Надійшла 22 травня 2014 р.